

Vlaams
Parlement

stuk **1202** (2010-2011) – Nr. 1
ingediend op 23 juni 2011 (2010-2011)

Gedachtewisseling

met vertegenwoordigers
van de Strategische Adviesraad internationaal
Vlaanderen (SARiV)
naar aanleiding van de SARiV-initiatiefadviezen
over de Strategienota Mozambique en
over de Strategienota Zuid-Afrika

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking
uitgebracht door de heer Marc Hendrickx

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Frank Creyelman.

Vaste leden:

de heren Ludwig Caluwé, Paul Delva, mevrouw Sabine Poleyn, de heer Johan Verstreken;
de heer Frank Creyelman, mevrouw Katleen Martens, de heer Christian Verougstraete;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
mevrouw Fatma Pehlivan, de heer Jan Roegiers;
de heren Matthias Diependaele, Marc Hendrickx;
de heer Peter Reekmans;
de heer Luckas Van Der Taelen.

Plaatsvervangers:

de heren Lode Ceyskens, Carl Decaluwe, Ward Kennes, Veli Yüksel;
de heer Johan Deckmyn, mevrouw Marijke Dillen, de heer Stefaan Sintobin;
de heren Marnic De Meulemeester, Bart Tommelein;
de heer Philippe De Coene, mevrouw Mia De Vits;
de dames Danielle Godderis-T'Jonck, Liesbeth Homans;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Toegevoegde leden:

de heer Christian Van Eyken;
de heer Karim Van Overmeire.

INHOUD

I. Inleidende uiteenzetting door de vertegenwoordigers van de SARiV	4
II. Bespreking	11
1. Eerste vraag- en antwoordronde	11
1.1. Tussenkost van mevrouw Sabine Poleyn	11
1.2. Tussenkost van de heer Christian Verougstraete	12
1.3. Antwoorden van de heer Freddy Evens.....	13
1.4. Antwoorden van de heer Jean Bossuyt.....	15
2. Tweede vraag- en antwoordronde	17
2.1. Tussenkost van de heer Marc Hendrickx	17
2.2. Tussenkost van de heer Frank Creyelman	18
2.3. Antwoorden van de heer Freddy Evens.....	18
2.4. Antwoorden van de heer Jean Bossuyt.....	20
3. Derde vraag- en antwoordronde	21
3.1. Aanvullende tussenkost van mevrouw Sabine Poleyn.....	21
3.2. Aanvullende tussenkost van de heer Christian Verougstraete.....	22
3.3. Aanvullende tussenkost van de heer Marc Hendrickx.....	22
3.4. Antwoorden van de heer Freddy Evens.....	23
3.5. Antwoorden van de heer Jean Bossuyt.....	23
3.6. Aanvullend antwoord van de heer Freddy Evens	24
3.7. Aanvullend antwoord van de heer Jean Bossuyt	25
Gebruikte afkortingen	26

Op datum van dinsdag 10 mei 2011 wijdde de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking een gedachtewisseling aan twee initiatiefadviezen van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV). De adviezen in kwestie betreffen de Strategienota Mozambique (advies 2010/19 van 15 oktober 2010) en de Strategienota Zuid-Afrika (advies 2011/5 van 24 februari 2011). Tijdens de gedachtewisseling werd ook meermaals gerefereerd aan het advies 2009/26 van 24 november 2009 met als titel ‘Vlaamse Ontwikkelingssamenwerking: Quo Vadis?’. De Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen werd op deze gedachtewisseling vertegenwoordigd door de heren Freddy Evens (secretaris van de SARiV) en Jean Bossuyt (lid van de SARiV en hoofd strategie van het European Centre for Development Policy Management – ECDPM – in Maastricht).

I. INLEIDENDE UITEENZETTING DOOR DE VERTEGENWOORDIGERS VAN DE SARiV

Toelichting door de heer Freddy Evens

De heer *Freddy Evens* wenst vooreerst zijn waardering uit te spreken voor de gelegenheid die de commissie aan de SARiV biedt om hier zijn strategisch denkwerk aangaande de Vlaamse samenwerking met Mozambique en Zuid-Afrika (en op die manier in wezen ook zijn denkwerk over de hele Vlaamse ontwikkelingssamenwerking) uiteen te zetten. De Adviesraad heeft overigens ook met genoegen geconstateerd dat zijn adviezen in toenemende mate gebruikt worden tijdens parlementaire discussies. Het spreekt voor zich dat de Raad te allen tijde bereid is tot een gestructureerde wisselwerking met het parlement met betrekking tot het beleidsveld dat hij bestrijkt.

In casu heeft de SARiV gebruik gemaakt van zijn decretaal vastgelegde recht om op eigen initiatief (en dus niet op vraag) strategisch denkwerk te verrichten over de samenwerking met Zuid-Afrika en Mozambique. Het belang van deze oefening ligt voor de hand. In een dergelijke strategienota wordt immers een kader uitgezet voor de samenwerking over een periode van vijf jaar. Er is, met andere woorden, sprake van een strategische tijdschijf. Dat is meteen ook de reden waarom de Raad het nuttig geoordeeld heeft om ruim van te voren met een eigen inbreng te komen. Eenmaal er op de Vlaamse Regering een dossier ter tafel ligt, kan er namelijk enkel nog reactief (en dus ipso facto ook minder effectief) gereageerd worden. Laat staan dat een nota op de Vlaamse Regering reeds door alle betrokken partijen werd goedgekeurd; dan valt er vrijwel helemaal niets meer aan te veranderen. Inzake Mozambique en Zuid-Afrika – toch onze twee belangrijkste partnerlanden in het Zuiden – werd derhalve geopteerd voor een proactieve aanpak.

Qua algemeen plan van de uiteenzetting verklaart de heer Evens eerst een korte schets van de samenwerking met Zuid-Afrika te zullen geven, die hij zal besluiten met een pleidooi voor een verbreding van de samenwerking. Het moge daarbij duidelijk zijn dat de Adviesraad hoe dan ook voor een verderzetting van de ontwikkelingssamenwerking met Zuid-Afrika pleit. De redenen waarom en de manier waarop die samenwerking moet worden verdergezet zal daarna door de heer Jean Bossuyt nader worden toegelicht. Nadien zal er nog worden ingegaan op de samenwerking met Mozambique, waaromtrent afgelopen vrijdag 6 mei 2011 een nota op de Vlaamse Regering is gekomen.

De heer Freddy Evens vangt zijn uiteenzetting aan met de vaststelling dat Zuid-Afrika voor Vlaanderen een belangrijke ontwikkelingspartner is. Het is ook onze eerste partner in het Zuiden, in de zin dat met dat land de vroegste relaties werden ontwikkeld. Het is daarenboven een land dat een erg interessante ontwikkeling heeft doorgemaakt, zoals ook tot uiting komt in de analyse die van het land gemaakt werd. Het is met name een ‘mid-deninkomensland’ geworden, dat desalniettemin toch nog een heel grote ontwikkelingsnood heeft. Het is daardoor veel minder hulpafhankelijk geworden, hetgeen moet blijken

uit het feit dat de ontvangen ontwikkelingshulp slechts goed is voor nauwelijks 0,4 percent van het bruto nationaal inkomen (BNI). Dit is bijzonder gering in vergelijking met andere landen uit het Zuiden, waar de ontwikkelingshulp, of breder geformuleerd de financiering via externe bronnen, soms goed is voor 20 tot zelfs 50 percent van het staatsbudget. Zuid-Afrika springt hier dus – in goede zin – uit de band.

Daarnaast is het land ook op handelsvlak een belangrijke partner. Zo bijvoorbeeld in het kader van de exportcijfers van de Europese Unie: anderhalf percent van de export van de EU gaat richting Zuid-Afrika, terwijl ook 1,2 percent van alle import in de EU afkomstig is uit dat land. Idem overigens voor Vlaanderen: Zuid-Afrika is onze 32ste belangrijkste partner inzake export, en zelfs onze 24ste partner inzake import. Aan dat laatste is de diamanthandel natuurlijk niet geheel vreemd. Dit belet echter niet dat Zuid-Afrika ook een land met belangrijke ontwikkelingsnoden is en blijft. Er heerst nog steeds een immense ongelijkheid. Een Gini-coëfficiënt (d.w.z. een getal waarin de mate van ongelijkheid van ontwikkelingen en verschijnselen wordt uitgedrukt – in casu bijvoorbeeld inkomensongelijkheid) die varieert rond de 0,57 is daar indicatief voor (0 correspondeert met een volledige gelijkheid, 1 met een volledige ongelijkheid). Er heerst ook nog altijd grote armoede in verschillende, vooral rurale streken, en dit ondanks het feit dat er toch wel degelijk vooruitgang is inzake basisvoorzieningen en basisdienstverlening. Voor een aanzienlijk deel van de bevolking blijft de situatie echter problematisch. De werkloosheid ligt eveneens erg hoog, waarbij men tevens rekening dient te houden met een aanzienlijk percentage van mensen dat zich een inkomen moet zien te verwerven in de informele sector. Ook de criminaliteitscijfers blijven erg hoog, zoals we ook hier hebben kunnen vernemen naar aanleiding van artikels in de pers tijdens het Wereldkampioenschap (WK) voetbal 2010 in Zuid-Afrika. Ook de levensverwachting blijft er laag. Lager zelfs dan ze in 1970 was. Vooral het hoge aidspercentage in het land is daar debet aan. Kortom, de Zuid-Afrikaanse samenleving wordt nog steeds geconfronteerd met bijzonder ernstige problemen.

Anderzijds is Zuid-Afrika op geopolitiek vlak onmiskenbaar een belangrijke speler, in de zin dat het op regionaal en zelfs internationaal niveau in toenemende mate een belangrijke rol speelt. Zo onder andere in de regio Zuidelijk Afrika via het samenwerkingsverband van de SADC (Southern African Development Community), maar ook op het hele Afrikaanse continent in het kader van de Afrikaanse Unie. Met name binnen dat laatste forum heeft Zuid-Afrika duidelijk leiderschapsambities. Het wil de stem zijn van heel wat Afrikaanse landen. Het is ook het enige Afrikaanse land dat lid is van de G20 en zo met de groten der aarde mee aan tafel zit. Het is recent waarnemer geworden bij de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) en het is zelf ook gestart met ontwikkelingssamenwerking, waardoor er een systeem van Zuid-Zuidsamenwerking is ontstaan. Via diverse bestaande partnerschappen ontstaat op die manier meteen ook de mogelijkheid om tot trilaterale samenwerking te komen. Hierbij dient overigens ook nog aangestipt dat Zuid-Afrika in december van vorig jaar formeel werd uitgenodigd om deel te nemen aan het overleg van de leiders van de BRIC-landen. Hetgeen vooral in een sfeer van 'peer to peer recognition' veelbetekenend is én ook symbolisch erg belangrijk is voor Zuid-Afrika. Een en ander is overigens niet louter het gevolg van het economische gewicht van Zuid-Afrika, maar vooral ook omdat Zuid-Afrika gezien wordt als 'de stem van het Afrikaanse continent'. Ook in multilateraal verband speelt Zuid-Afrika dus wel degelijk een niet-verwaarloosbare rol.

Op grond van deze uiteenlopende vaststellingen – de problemen die er onmiskenbaar nog steeds zijn én de veranderende rol die Zuid-Afrika speelt op het internationale toneel – en op basis van een gedegen gegevensanalyse, meent de SARiV dat Vlaanderen hiermee terdege rekening dient te houden in zijn ontwikkelingssamenwerking. In meer algemene zin, pleit de Raad daarom voor het herbekijken van de relatie met Zuid-Afrika. Er is daarbij ook nagegaan hoe andere donorlanden dit aanpakten. Daarbij werd vastgesteld dat de Scandinavische landen, maar ook Nederland en zelfs de Europese Unie (in haar landenstrategie met betrekking tot Zuid-Afrika), opteren voor het duidelijk behouden van

een ontwikkelingsrelatie, maar daarbij tegelijk ook een grondige hervorming van de hulp aan het land voorstaan. Daarbij zijn er meer bepaald drie invalshoeken: inspelen op de internationale sleutelrol die het land ondertussen speelt, een pleidooi voor een bredere partnerrelatie met het land en ten slotte de verdere uitbouw van de ontwikkelingsrelaties. Op de eerstgenoemde piste zal hier niet verder worden ingegaan, aangezien het Steunpunt Buitenlands Beleid bij de Universiteit Antwerpen daarover een specifieke studie heeft gemaakt, waarin de zaak grondig tegen het licht wordt gehouden.

Voor wat het aspect van een breed partnerschap betreft – dus niet het specifieke luik ontwikkelingssamenwerking – dringt de vaststelling zich op dat Vlaanderen hiertoe in het verleden reeds een heel aantal nuttige aanknopingspunten heeft uitgebouwd. De eerste relaties met Zuid-Afrika dateren al van onder de regering-Van den Brande. Reeds heel vroeg werden een aantal overeenkomsten en memoranda ondertekend. In 1996 is een eerste samenwerkingsakkoord gesloten, dat nadien verbreed is, in de zin dat alle sectorale memoranda en overeenkomsten die verschillende ministers voordien gesloten hadden in 2002 allemaal geïntegreerd werden in een gezamenlijk bilateraal samenwerkingsakkoord. Daarnaast is er ook op het vlak van economische samenwerking al heel wat gebeurd. De heer Evens wijst in dat verband naar de, hoger reeds vermelde, samenwerking inzake diamant en het recente bezoek van president Jacob Zuma aan Antwerpen en diens bijeenkomst met de Hoge Raad voor Diamant. Er is ook een belangrijke samenwerking op het vlak van de havens, zo onder andere tussen Antwerpen en Durban. Ook op het vlak van farmacie bestaat er een economisch samenwerkingsverband. Vanuit de Vlaamse overheid werden overigens ook heel wat initiatieven gestimuleerd. Zo heeft toenmalig minister Moerman indertijd middelen vrijgemaakt voor partnerschapsprojecten in het kader van de Plato-schema's. Ook werd steun verleend aan UNIZO voor kmo-ontwikkeling.

Daarnaast wordt er ook al heel lang samengewerkt op het vlak van cultuur. De allereerste banden tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika dateren nog uit de tijd van het oude culturele akkoord tussen België en Zuid-Afrika. Dit akkoord werd – ten gevolge van de apartheidspolitiek – opgezegd. Nadien, bij de eerste Vlaamse overeenkomst in 1995, heeft men die culturele samenwerking echter heropgenomen. Sindsdien zijn er heel wat ad-hocsubsidies gegeven, waardoor heel wat Vlaamse en Zuid-Afrikaanse artiesten elkaars land hebben kunnen bezoeken. Inspelend op de taalverwantschap, is er tevens samenwerking op het vlak van de letteren. Minister Bert Anciaux heeft destijds subsidies vrijgemaakt voor de financiering van culturele gemeenschapsinstellingen daar ter plaatse. Ook op die manier zijn er dus al heel wat aanknopingspunten.

Hetzelfde geldt overigens voor wat de sector Onderwijs en Wetenschappen betreft. De wetenschappelijke samenwerking werd reeds helemaal aan het begin van de samenwerking opgestart door toenmalig minister-president Luc Van den Brande. Heel wat beurzen en wetenschappelijke projecten werden zo opgezet. Op onderwijsvlak werden eveneens verschillende initiatieven genomen. Daarnaast bestaat er zowel bilaterale als multilaterale samenwerking in het kader van UNICEF. Via het departement Onderwijs heeft de Vlaamse overheid trouwens ook meegewerkt aan de OESO-doorlichting van het onderwijssysteem in Zuid-Afrika en relatief recent – op het einde van de vorige legislatuur – is ook de commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement naar Zuid-Afrika gereisd, om daar kennis te nemen van de diverse aspecten van de onderwijssamenwerking.

In het licht daarvan wordt er vanuit de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen dan ook voor gepleit om al die verschillende aspecten van samenwerking op elkaar af te stemmen. Men zou best afstappen van de situatie waarin ontwikkelingssamenwerking als een op zich staand geheel wordt beschouwd, met daarnaast die diverse ad-hocsamenwerkingsverbanden op verschillende domeinen. De heer Evens preciseert daarbij dat de SARiV pleit voor het opzetten van een ruimer partnerschap, hetgeen de integratie van al die elementen in een globale visie veronderstelt. Daaruit vloeit logischerwijze voort dat men met het oog op het formuleren van de nieuwe Strategienota Zuid-Afrika best

ook een brede consultatie zou opzetten. Op die manier zou het toekomstige partnerschap meteen ook goed onderbouwd zijn, en zou iedereen zich erin kunnen terugvinden. Dat brede partnerschap zou zo ook tegelijk uitgebouwd kunnen worden vanuit de publieke overheden en diverse andere actoren. Daarbij moet ook niet meer noodzakelijkerwijze de nadruk gelegd worden op de hulpvolumes of de hoeveelheid van ingezette middelen, maar dient vooral de kwaliteit van de middelen en van de hulp te worden benadrukt. In die zin moet men zich ook veel meer richten op zaken als kennisuitwisseling en de inhoudelijke meerwaarde die we daar kunnen bieden. De SARiV wenst dus enerzijds heel zeker een ontwikkelingsrelatie met Zuid-Afrika te handhaven, maar wil die anderzijds wel helemaal anders ingevuld zien.

Toelichting door de heer Jean Bossuyt

De heer *Jean Bossuyt* licht daarna toe hoe zo'n nieuw ingevulde samenwerkingsrelatie er zou kunnen uitzien. Hij benadrukt daarbij dat 'transformatie' volgens de SARiV het sleutelwoord is ten aanzien van Zuid-Afrika. De klassieke hulprelatie – die nog in hoge mate pertinent is voor onze relatie met Mozambique – is totaal niet van toepassing ten aanzien van Zuid-Afrika. Zuid-Afrika is een totaal ander soort land, waar de situatie helemaal anders ligt. De klassieke relatie tussen donor en ontvanger, is hier niet van toepassing. Zulks noopt tot het uitwerken van een nieuwe strategie. De krachtlijnen van de transformatie werden hoger reeds geschetst, ze zijn: een verbreding van de agenda en een ontwikkelingssamenwerking die veel meer gebaseerd wordt op gemeenschappelijke belangen. Waarbij de heer Bossuyt erop wijst dat het bij dit laatste om een internationale trend gaat, die zich overal aan het doorzetten is. Dit belet niet dat de SARiV wel degelijk ook nog pleit voor een specifiek luik Ontwikkelingssamenwerking, maar dit zal maar een deel van de relatie meer behelzen. De andere onderdelen moeten veel belangrijker worden en moeten derhalve veel meer aan kritische massa kunnen winnen.

De vraag dringt zich dan natuurlijk op wat we, als Vlaanderen, met een al bij al relatief beperkt budget, nog specifiek kunnen doen binnen de logica van een dergelijk 'ander partnerschap' en binnen die bredere agenda. Mee gezien de extreem kleine hulpafhanke-lijkheid van Zuid-Afrika, wijst alles erop dat we binnen dat ontwikkelingsluik het verschil zullen moeten kunnen maken met een klein budget. Over deze kwestie is, in meer algemene termen, reeds denkwerk verricht door de SARiV. Los van de band met enig specifiek land, heeft de Raad immers reeds in 2009 een initiatiefadvies uitgebracht over de vraag waar het met de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking naartoe moet (Vlaamse Ontwikkelingssamenwerking: Quo Vadis? – Advies 2009/26 van 24 november 2009). Op grond van de input van allerlei actoren uit de Vlaamse ontwikkelingswereld, werden in dit advies een aantal krachtlijnen ontwikkeld, die nu ook toegepast kunnen worden op de specifieke situatie ten aanzien van Zuid-Afrika. Het moge overigens duidelijk zijn dat de daarin ontwikkelde principes valabel zijn ten aanzien van de hele Vlaamse ontwikkelings-samenwerking. Hoe groot de verschillen ook mogen zijn met de relatie tussen Vlaanderen en Mozambique, ook ten aanzien van de ontwikkelingssamenwerking met dit land blijven die principes grotendeels hetzelfde, weze het dan dat de invulling ervan grondig zal ver-schillen.

Zuid-Afrika is, zoals gezegd, een middeninkomensland, dat niet afhankelijk is van hulp en dat eigenlijk zelfs vaak met een overschot zit op zijn publieke sector-budgetten, omdat het die gelden niet kan besteden ten gevolge van capaciteitsproblemen. Hoe kan Vlaanderen in die constellatie met zijn 5 miljoen euro ontwikkelingshulp het verschil maken? In het advies van 2009 werd nagegaan waar de meerwaarde van de Vlaamse ontwikkelingshulp zich precies situeerde. Een eerste groot principe waarover de hele sector het eens was, is dat de nagestreefde meerwaarde de meerwaarde moet zijn van een subnationale entiteit. De sterkte van de Vlaamse overheid is gelegen in het feit dat ze een gedecentraliseerde structuur is en als dusdanig ook heel veel te bieden heeft. Bij de moderne ontwikkelings-samenwerking draait het niet meer zozeer om geld, als wel om kennis en het opzetten van

brede partnerschappen met een veelheid aan actoren. In het geval van Zuid-Afrika stelt de partner zulks trouwens ook zelf heel expliciet. Gezien Vlaanderen heel wat kennis heeft opgebouwd inzake decentrale problematieken (subsidiariteitsproblematiek), en die problematiek ook heel belangrijk is in een land als Zuid-Afrika, ligt het voor de hand om hierop in te zetten. Daarom werd in het Quo Vadis-advies van 2009 door de sector ook gesteld dat de echte meerwaarde van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking zich situeerde op het vlak van samenwerking met regio's of andere gedecentraliseerde overheden en dit voornamelijk via de overdracht van kennis die we hier hebben opgebouwd. De nieuwe strategie ten aanzien van Zuid-Afrika zou daar dan ook op toegespitst moeten worden.

Daarbij zou dan inzonderheid ingespeeld moeten worden op de problematiek van de ongelijkheid. Die vormt immers een bom onder vele Afrikaanse samenlevingen, zoals momenteel ook tot uiting komt in Noord-Afrika. Idem overigens voor de hoge werkloosheid waarmee vele landen te kampen hebben. Met name het feit dat ook gediplomeerde mensen geen werk vinden, leidt tot enorme sociale spanningen en uit zich in criminaliteit. Dat die ongelijkheid – ten gevolge van de gekende historische omstandigheden – structureel ingebakken zit in het Zuid-Afrikaanse systeem, maakt er meteen ook hét kernprobleem van. Daarom kan Vlaanderen daar zeer wel zijn kennis inzetten over, bijvoorbeeld, de vraag hoe er duurzame jobs kunnen worden gecreëerd. In dit soort van kennisoverdracht – die trouwens ten dele al plaats vindt – ligt een sleuteltaak weggelegd voor Vlaanderen.

Daarnaast is ook doorgedreven concentratie absoluut noodzakelijk. Met 5 miljoen euro en een beperkte capaciteit op het terrein, kan men immers geen honderd dingen tegelijk doen. Gelukkig zit dit concept al van vroeger ingebakken in de Vlaamse strategie ten aanzien van Zuid-Afrika. De SARiV meent echter dat men de zaken nog scherper en duidelijker kan stellen. Op die manier valoriseert men maximaal de meerwaarde die men als subnationale entiteit kan bieden in een land dat enerzijds enorme ontwikkelingsnoden kent, maar anderzijds toch ook een eigen beleid heeft en een min of meer functionerende democratie vormt. Daarmee is men overigens meteen ook coherent met de identiteit van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking, hetgeen binnen de moderne samenwerking – waar er massa's donoren actief zijn en het landschap zeer versnipperd is – ook zeer belangrijk blijkt te zijn. Identiteit en meerwaarde zijn dus duidelijk met elkaar verbonden. Dit principe – dat al deels geïmplementeerd wordt in de Vlaamse Zuid-Afrikastrategie – moet volgens de SARiV dus zeker verder worden uitgewerkt.

Het tweede principe dat de heer Jean Bossuyt voor het voetlicht wil brengen, is een enigszins moeilijk principe, dat echter wel aan de kern van de moderne ontwikkelingsamenwerking raakt. Daarin wordt niet enkel meer over geld gesproken, maar ook over politiek. Politiek betekent in casu een agenda van (wederzijds) goed bestuur, van corruptiebestrijding en transparantie. Dat zijn geen evidente zaken in de verhouding tot ontwikkelingslanden, ook niet ten aanzien van Zuid-Afrika. Het is daarbij uiteraard ook niet de bedoeling om met een vermanend vingertje te wijzen. Maar de SARiV pleit wel degelijk voor een betere integratie van het element 'goed bestuur' overal waar er wordt samengewerkt met Zuid-Afrika. Als concreet voorbeeld daarvan haalt de heer Bossuyt aan dat – hoewel Zuid-Afrika ontegensprekelijk een democratisch land is, waar de nodige tegenmachten aanwezig zijn – er uiteindelijk maar heel weinig verantwoording wordt afgelegd over het gebruik van de middelen. Het ontbreekt met andere woorden aan 'accountability'. Er zijn dus wel degelijk mogelijkheden om deze politieke dimensie in te bouwen in de (hulp)programma's die lopen op decentraal niveau. Volgens de SARiV vormt het een grote uitdaging voor de Vlaamse internationale samenwerking om die politieke benadering subtiel, dat wil zeggen met respect voor de partner, met respect voor de dynamiek en voor wat er gebeurt in het land zelf, in te brengen in de samenwerkingsrelaties. Het spreekt voor zich dat een en ander ook een grondige kennis vereist over hetgeen er op bestuurlijk niveau reëel aan de hand is in het partnerland.

De heer Jean Bossuyt benadrukt daarbij dat Mozambique een heel ander verhaal is. Daar is het echt crisis, aangezien de donorgemeenschap meer en meer tot de conclusie komt dat het land niet op een ernstige manier wordt bestuurd. De elite verrijkt zich en de ongelijkheid neemt toe, terwijl er toch sprake is van een grote economische groei. De donorgemeenschap aarzelt dan ook om nog verder te gaan met het verlenen van budgetsteun. In dat opzicht is in Mozambique zeker een nevralgiek punt bereikt. De politieke uitdaging ligt hier dan ook voor de hand. De SARiV pleit er derhalve voor om dit zeker nader uit te werken.

Een andere belangrijke trend inzake ontwikkelingssamenwerking is de ‘beyond aid’-thematiek. De ontwikkelingsagenda wordt daarbij steeds breder, omdat er, terecht, steeds meer aandacht geschonken wordt aan de meer globale uitdagingen die er, naast armoedebestrijding, ontegensprekelijk ook zijn. Het gaat daarbij dan onder andere over: migratie, criminaliteit, klimaatverandering, ‘global food security’ en zo meer. Er is dus duidelijk sprake van een globale agenda, waar Vlaanderen – wel wetende dat het niet alle domeinen kan bestrijken – mee moet op inspelen. Dit temeer daar Zuid-Afrika een van de landen is die het zwaarst getroffen zal worden door de klimaatverandering, onder andere op het gebied van landbouw en voedselveiligheid. Gelukkig zitten in de vorige (eigenlijk nog huidige) strategie reeds aanzetten om meer rekening te houden met die globale aspecten. De uitdaging voor de toekomst zal erin bestaan om daar meer operationele strategieën rond uit te werken. Binnen de realistische mogelijkheden die er zijn, dienen de globale agenda’s dus meer geïntegreerd te worden in de nieuwe Zuid-Afrikastrategie. De SARiV vindt hiermee niets nieuws uit, aangezien dit in wezen conceptueel reeds vervat ligt in het kader-decreet Ontwikkelingssamenwerking.

Een volgend punt dat de spreker wenst aan te halen, is het pleidooi van de SARiV om tot een nog verder doorgedreven harmonisatie te komen. Ook dit element was reeds vervat in het Quo Vadis-advies van 2009, dat in beginsel toepasselijk is op alle landen. Die harmonisatie is nodig omdat er heel wat donoren actief zijn die vrijwel allemaal een eigen strategie hebben. Zo heeft de Europese Unie haar strategieën en hebben de lidstaten – waaronder uiteraard ook België – hun strategieën. Vlaanderen moet zich volgens de SARiV de vraag stellen wat het nog kan toevoegen aan hetgeen die andere actoren reeds doen. Deels gebeurt dit overigens al, maar de SARiV pleit ervoor om dat nog grondiger te doen en om nog beter de niche te bepalen waarin men echt het verschil kan maken. Zulks veronderstelt noodzakelijkerwijze onderhandelingen en overleg. Het volstaat met andere woorden niet om enkel goed te observeren wat andere donoren doen, men moet ook bereid zijn om binnen België, en zelfs binnen Vlaanderen, een sterk en degelijk overleg op te zetten met alle actoren. Dit is des te meer noodzakelijk door de ruime portefeuille aan bevoegdheden die Vlaanderen heeft en door het feit dat het niet enkel over bilaterale, maar ook over multilaterale samenwerking gaat. Dit alles zorgt voor een uitdaging van formaat inzake coördinatie en harmonisatie. Er bestaat weliswaar reeds een zekere praktijk in die zin, maar deze dient volgens de Raad nog verder versterkt te worden.

Er zijn overigens ook een aantal aspecten die men in beide landen (Zuid-Afrika en Mozambique) terug vindt, maar met grote verschillen. Het principe van de concentratie is hoe dan ook absoluut essentieel voor het teweegbrengen van meerwaarde en impact. En dat moet toch de bedoeling zijn van het Vlaamse geld dat naar het Zuiden gaat. Die te betrachten specialisatie is overigens ook ingeschreven in de op Europees niveau afgesproken gedragscode, die er precies op gericht is dat niet iedere donor zich op hetzelfde domein zou bewegen (met alle nutteloze duplicaties en verspillingen van dien). In Mozambique bijvoorbeeld, werkt zowat iedereen rond de problematiek van hiv/aids. Het hoeft nochtans geen betoog dat er in dat land ook heel wat andere domeinen zijn waarop donoren actief zouden kunnen zijn. Om tot een meer evenwichtige benadering te komen worden verdere inspanningen tot gezamenlijke programmering en een meer doorgedreven taakverdeling tussen donoren overwogen. Volgens de heer Bossuyt ware het dan ook wijs mocht Vlaanderen zich daar nog meer bij aansluiten.

Daarnaast stelt zich ook nog een andere prangende kwestie, die hier niet onbesproken mag blijven. Doordat ontwikkelingssamenwerking ondertussen veel meer is geworden dan het louter beheren van projecten en programma's en doordat de ontwikkelingsagenda steeds breder wordt (cf. de hoger vermelde globale agenda, de transversale thema's, de politieke thema's, de nood aan dialoog met de partners, decentralisatie en gedecentraliseerd werken enzovoort) wordt het werk inherent ook steeds moeilijker. Daaruit vloeit dan logischerwijze de vraag voort hoe men zich best kan voorbereiden op het werken als kwalitatief hoogstaande partner, in een geheel met andere donoren. Het vraagstuk van de institutionele capaciteit is zeker geen gemakkelijk vraagstuk. Het moge daarbij duidelijk zijn dat de SARiV er niet voor pleit om dan maar meteen de bestaande op het veld sterk te gaan verhogen. Dat ware overigens ook niet zomaar mogelijk. Ergo moet men grondig nadenken over hoe men aan kwalitatieve, moderne ontwikkelingssamenwerking kan doen, zonder noodzakelijkerwijze te beschikken over de capaciteit, de kennis en de mensen op het terrein. Met die mensen worden overigens niet enkel ambtenaren bedoeld, maar ook personeel van andere actoren die op het terrein actief kunnen zijn. Dit punt moet zeker uitgeklaard worden, aangezien grote ambities gecombineerd met kleine capaciteit een recept is voor slechte ontwikkelingssamenwerking.

Daarbij mag ook niet uit het oog worden verloren dat veel Afrikaanse landen erg fragiel zijn. Een gegeven dat zelfs deels geldt voor Zuid-Afrika. In dat licht pleit de SARiV er dan ook voor om het risicobeheer verder te versterken. Zeker in Mozambique is die problematiek erg pertinent. Zowat alle donoren zijn daar dan ook actief mee bezig. Een beter systeem van monitoring en evaluatie moet overigens ook toelaten om beter voeling te hebben met de krachten en realiteiten op het terrein. Zo kunnen we nagaan of we werkelijk een impact sorteren, of er desgevallend bijstellingen nodig zijn en dergelijke meer. Ook dit karakteriseert de moderne ontwikkelingssamenwerking. Er wordt niet langer een onwrikbaar programma vastgelegd voor vijf jaar, maar men gaat mee met de dynamieken die op het terrein bestaan. Een dergelijke mate van flexibiliteit is niet mogelijk zonder een goed monitoring- en evaluatiesysteem. Er zijn dienaangaande overigens ook al inspanningen bezig.

Samenvattend stelt de heer Jean Bossuyt dat het pleidooi van de SARiV desgewenst zou kunnen worden samengevat als een vraag naar 'more of the good things'. Specifiek ten aanzien van de nieuwe Strategienota Zuid-Afrika kan dit gerealiseerd worden door een doorvertaling van de hoofdprincipes van het Quo Vadis-advies. Op die manier vormt de nieuwe strategienota meteen ook een opportuniteit bij uitstek voor een verdere vernieuwing en verdieping en voor meer relevantie en impact van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking.

Aanvullende toelichting door de heer Freddy Evens

Daarop inpikkend laat de heer *Freddy Evens* opmerken dat een en ander natuurlijk ook een impact heeft op het financiële plaatje. Dientengevolge heeft de Strategische Adviesraad er dan ook op gewezen dat de Vlaamse overheid, in het kader van ViA – het Pact 2020, duidelijk het engagement heeft genomen om tot een verdubbeling van de financiële inspanningen voor ontwikkelingssamenwerking te komen. De SARiV heeft dan ook gevraagd om dit basisgegeven mee te nemen in de planning voor het groeipad dat we naar de toekomst toe voorzien voor de ontwikkelingssamenwerking met onze partnerlanden.

Aangezien er onmiskenbaar ook parallellen zijn tussen de strategienota's voor respectievelijk Zuid-Afrika en Mozambique, acht de heer Evens het opportuun om ook nog enkele gegevens in verband met Mozambique te vermelden. De situatie in Mozambique is, zoals de heer Bossuyt reeds heeft aangegeven, duidelijk anders dan die in Zuid-Afrika. Mozambique is een echt ontwikkelingsland, waar de noden erg hoog blijven. Hoewel er over de laatste tien jaar goede economische groeicijfers konden worden opgetekend (gemiddeld

van 6 tot 8 percent op jaarbasis), en er onmiskenbaar mogelijkheden en potentieel zijn, blijft de armoede enorm. De hulpafhankelijkheid blijft totaal. Er is zelfs hulp nodig om de staatsfinanciën enigszins op orde te houden. De werkloosheid is zeer hoog en loopt op sommige plaatsen op tot 90 percent. De werkgelegenheid die er is, situeert zich daarenboven dan nog overwegend in de informele economie. Nagenoeg de helft van de bevolking is nog steeds analfabeet. Ondanks een lichte daling van de armoede, blijft het land steken op de 172ste plaats inzake menselijke ontwikkeling (HDI – Human Development Index). Het blijft dus aan de staart van het peloton bengelen.

Mee in het licht daarvan en rekening houdend met de veelheid aan donoren die er actief zijn, heeft de SARiV in zijn advies over de Strategienota Mozambique (advies 2010/19 van 15 oktober 2010) gepleit voor duidelijke afspraken. Vlaanderen moet voor zichzelf uitmaken wat zijn optimale plaats kan zijn in dat bredere donorenlandschap. De spreker wijst er daarbij op dat er in Mozambique niet minder dan 7 EU-landen actief zijn op net dezelfde domeinen als waar Vlaanderen op werkt (gaande van gezondheidszorg tot onderwijs). Vandaar dat de adviesraad de noodzaak heeft vastgesteld om tot sluitende afspraken te komen met die andere partners. Als 20ste donor is Vlaanderen daar overigens niet onbelangrijk, waardoor het zeker ook een stem heeft in het bepalen van het noodzakelijke afsprakenkader. Daartoe werden trouwens al heel wat positieve voorzetten gegeven, zoals samenwerking met het Deense ontwikkelingsagentschap Danida (Danish International Development Agency), het zich inschrijven in globale projecten van budgetsteun en dergelijke meer.

De Strategische Adviesraad is dan ook niet ontevreden met de nieuwe Strategienota Mozambique, zoals die afgelopen vrijdag (6 mei 2011) aan de agenda van de Vlaamse Regering stond. Het merendeel van de concrete aanbevelingen van de SARiV (in casu 14 van de 20) blijkt namelijk te zijn meegenomen in de nieuwe strategienota. Voor een aantal aanbevelingen werd uitdrukkelijk verwezen naar de verdere programmering die nog moet gebeuren door het VAIS in het kader van de uitvoering van de strategienota. Tevens blijkt men de Raad te zijn gevolgd waar deze voorgesteld had om te stoppen met het verlenen van steun louter voor infrastructuurprojecten. Gezien Vlaanderen op dat vlak nog te weinig capaciteit heeft en we daar ook financieel het verschil niet kunnen maken, bleek het aangewezen om daarmee te stoppen en andere keuzes te maken. Ook de vraag van de SARiV naar nog meer sectorale focus is door de Vlaamse Regering gevolgd. Er wordt echt voor één sector gekozen. De gezondheidszorg krijgt zo absolute prioriteit. Risicobeheer, monitoring en evaluatie zijn eveneens uitdrukkelijk opgenomen in de strategienota. Redenen genoeg dus voor de Strategische Adviesraad om zich achter de nieuwe Strategienota Mozambique te kunnen scharen.

II. BESPREKING

De voorzitter, de heer *Frank Creyelman*, dankt de sprekers voor hun heldere uiteenzetting en spreekt tegelijk ook zijn waardering uit voor het feit dat de Strategische Adviesraad in zijn adviespraktijk voluit durft te gaan en zich politiek ook zelden of nooit inhoudt. Dat zorgt er mee voor dat deze commissie continu genoeg brisante discussiestof heeft.

1. Eerste vraag- en antwoordronde

1.1. *Tussenkomst van mevrouw Sabine Poleyn*

Mevrouw *Sabine Poleyn* wil doorheen de heren Evens en Bossuyt de hele SARiV bedanken voor de nuttige adviezen die hij mee ten behoeve van dit parlement en deze commissie formuleert. Haar inziens heeft het, hier eveneens herhaaldelijk aangehaalde, Quo Vadis-advies in deze materie mee de toon gezet. In die zin is de impact van de Strategische Adviesraad op het Vlaamse beleid onmiskenbaar.

Het lid heeft een aantal vragen met betrekking tot de strategienota en meer algemeen met betrekking tot de bredere partnerrelatie die Vlaanderen met Zuid-Afrika zou moeten opbouwen. Persoonlijk is het lid in elk geval ook de overtuiging toegedaan dat we inderdaad deze richting uitmoeten. Zulks moet dan ook blijken uit de formulering van de nieuwe Strategienota Zuid-Afrika. Die strategienota is immers het instrument bij uitstek om het geheel van de relatie tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika weer te geven. Daarbij dienen alle beleidsdomeinen, en dus niet enkel Ontwikkelingssamenwerking, aan bod te komen. Enkel zo kan men op een degelijke manier nagaan waar er desgevallend nog opportuniteiten liggen en kan men tot een echt coherent beleid komen. Dat is trouwens ook de manier waarop we met onze buurlanden – ten aanzien van dewelke we ook strategienota's formuleren – werken. Zuid-Afrika meer als volwaardige bilaterale partner benaderen en niet meer enkel als ontwikkelingspartner, is in elk geval de juiste piste.

Mevrouw Poleyn heeft ook een aantal vragen met betrekking tot de toepassing van de in het Quo Vadis-advies geformuleerde principes. Ze verklaart daarbij dat ze het principieel heel zeker eens is met de visie die ten grondslag ligt aan dat advies. Rekening houdend met het beperkte budget en de beperkte personele middelen, moet de Vlaamse ontwikkelings-samenwerking proberen om, door het uitspelen van comparatieve voordelen, een meerwaarde te creëren, waardoor we ons weliswaar inschrijven in de algemene globale agenda, maar toch wel degelijk nog ergens een verschil maken. Hoewel het principe duidelijk is, kunnen er in de praktijk toch vragen rijzen. Uit het evaluatierapport van de samenwerking met Zuid-Afrika dat eerder reeds in deze commissie werd besproken, heeft het lid geleerd dat het niet altijd evident is om (als subnationale staat) met dergelijke decentrale overheden samen te werken. Het bleek immers dat het vaak nogal mangelde aan financiële 'accountability', die er ofwel helemaal niet was, dan wel er niet was in de mate dat wij dat (mochten) verwachten. Dat het de betrokken decentrale overheden ontbreekt aan goed bestuur of bestuurscapaciteit, is toch wel een ernstig probleem. Moet er dan volgens de SARiV nog meer worden ingezet op het versterken van die bestuurlijke capaciteit, of net niet?

Mevrouw Poleyn is het verder ook eens met de stelling dat er een maximale beleidscoherentie moet worden nagestreefd. Dat staat overigens ook reeds in het Vlaamse regeerakkoord en heeft dienovereenkomstig zijn vertaling gevonden in de beleidsnota 2009-2014 van minister-president Kris Peeters. Die coherentie moet op alle niveaus worden nagestreefd, dus ook intern-Belgisch. Voor deze commissie ware het zeker nuttig mocht men vanuit de SARiV daar ook concrete suggesties rond kunnen doen.

Een laatste punt dat het lid wenst aan te halen, betreft het risicobeheer. Ter zake had zij graag vernomen hoe andere overheden zulks aanpakken. Zijn er ervaringen bekend met het beleid inzake risicobeheer dat vanuit de Europese Commissie of vanuit andere landen en consortia wordt gevoerd? Hoe pakt men zoiets het best aan? Moet men zulks als staat apart opzetten, of is het eerder iets dat vanuit Europees niveau moet worden ontwikkeld? Dat laatste dan eventueel als een soort van ondersteuning aan de Europese donorlanden in hun ontwikkelingsbeleid. Wat zijn daar de perspectieven?

In het verlengde daarvan meent mevrouw Sabine Poleyn tussen de lijnen ook begrepen te hebben dat de heer Bossuyt de mening is toegedaan dat budgetsteun ook zijn grenzen heeft. Moeten we daar inderdaad mee oppassen? En kan de spreker desgevallend concrete suggesties doen die bruikbaar zijn in de bilaterale relatie met respectievelijk Zuid-Afrika en Mozambique?

1.2. Tussenkomst van de heer Christian Verougstraete

Ook de heer *Christian Verougstraete* spreekt zijn waardering uit voor het werk van de SARiV. Er liggen hier twee heel degelijke adviezen voor. De situatie in de beide landen verschilt natuurlijk wel grondig. Mozambique is overduidelijk een traditioneel ontwik-

kelingsland. Zuid-Afrika is dat slechts ten dele. Zuid-Afrika is ook een land van contradicties. Enerzijds is het land economisch toonaangevend in Afrika, waar het een soort van economische voortrekkersrol vervult. Maar anderzijds wordt het land ook geconfronteerd met een hele waaier aan ernstige problemen. De heer Verougstraete haalt daarbij de hoge werkloosheidsgraad van 25 à 35 percent, de – vooral aan de aidsepidemie te wijten – lage levensverwachting en de bijzonder grote criminaliteit aan. Hij wijst er daarbij op dat de aidsepidemie met name toeslaat binnen de groep van jongvolwassenen, hetgeen ertoe zal leiden dat bepaalde groepen van actieven over x aantal jaren uit het arbeidsproces zullen verdwijnen. Daardoor zal er een tekort aan geschoolde arbeidskrachten ontstaan, dat een negatieve economische impact zal hebben. Het land wordt ook geplaagd door corruptie. Die is minstens deels te wijten aan de zogenaamde ‘regstellende aksie’, waarbij heel wat mensen, vooral op basis van hun politieke gezindheid, aan het hoofd kwamen van diensten, terwijl ze daar helemaal niet geschikt of bekwaam voor waren.

De kern van het advies inzake Zuid-Afrika wordt gevormd door de conclusie dat de ontwikkelingssamenwerking niet enkel moet worden voortgezet, maar ook moet worden verbreed en uitgebreid. Het lid verklaart zich daar – ook gezien de belangrijke economische banden tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika – helemaal in te kunnen terugvinden. Door ondersteuning op het vlak van de economie en ondersteuning (via uitwisselingen) van kenniswerkers en onderzoekers, het bevorderen van handel en toerisme, kan er worden bijgedragen tot de jobcreatie ter plekke. Een degelijke economische ontwikkeling blijft overigens de manier bij uitstek om armoede te bestrijden. Dat blijkt trouwens ook de visie te zijn van andere landen, zoals Nederland en Denemarken, die op dat vlak een wijziging van hun strategie hebben aangekondigd.

De heer Christian Verougstraete vindt het ook belangrijk en positief dat in het SARiV-advies (pagina 28) mee het accent gelegd wordt op de historische banden tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika en dat men ervoor opteert die historische banden te valoriseren. Dit is des te belangrijker als men weet dat er een zeer grote Vlaamse kolonie aanwezig is in Zuid-Afrika (overigens de grootste Vlaamse kolonie ter wereld). Er zit daar dus enorm veel knowhow waarop potentieel beroep kan worden gedaan in het kader van de samenwerking.

In het verlengde daarvan heeft het het lid wel enigszins verbaasd dat de Vlaamse samenwerking vooral focust op drie provincies: Limpopo, Vrijstaat en Kwazulu-Natal. Hij vraagt zich met name af waarom er niet wordt samengewerkt met de Kaap, aangezien de, hoger genoemde, historische banden net daar het sterkst zijn. De lingua franca is daar overigens (ook onder kleurlingen) het Afrikaans, hetgeen eveneens bepaalde initiatieven zeer zou vergemakkelijken. Volgens de heer Verougstraete ligt daar dan ook een gemiste kans.

1.3. *Antwoorden van de heer Freddy Evens*

Ingaand op de vragen van mevrouw Poleyn bevestigt de heer *Freddy Evens* dat de SARiV inderdaad heel sterk de nadruk gelegd heeft op het verder ontwikkelen van de partnerrelatie. Vlaanderen heeft ondertussen al heel wat verschillende invalshoeken gebruikt in zijn samenwerking met Zuid-Afrika. Naast de gewone klassieke ontwikkelingssamenwerking is er ook samenwerking op bilateraal en multilateraal vlak. Er kunnen daarnaast ook heel wat ‘dwarsverbanden’ gemaakt worden. Als er, bijvoorbeeld, ingezet wordt op economische ontwikkeling, ontwikkeling van kmo's en op de groei van werkgelegenheid, dan zijn er ook mogelijkheden via de multilaterale steun die men verleent aan de Internationale Arbeidsorganisatie. Daar kan men er dan namelijk voor opteren om die aan de IAO (Internationale Arbeidsorganisatie) ter beschikking gestelde budgetten prioritair te oormerken voor jobcreatieprojecten in Zuid-Afrika. Op die manier krijgt men dan dwarsverbanden tussen en binnen de verschillende invalshoeken van de ontwikkelings-samenwerking, waardoor er ipso facto ook aan de verbreding van het partnerschap wordt gewerkt.

De kwestie van de beleidscoherentie komt inderdaad heel vaak terug in de adviezen van de SARiV inzake ontwikkelingssamenwerking. Zoals hoger reeds gezegd stelt zich met name in Mozambique het probleem van de afstemming met andere EU-partners die daar in dezelfde sectoren actief zijn. Een dergelijke nood aan beleidsafstemming bestaat echter ook ten aanzien van het Belgische niveau. Dienaangaande stelt zich heel specifiek het probleem dat de Belgische situatie zich maar moeilijk verhoudt tot de globale EU-gedragscode rond ontwikkelingssamenwerking, waar ervoor gepleit wordt dat iedere lidstaat zich maximaal in drie verschillende sectoren zou engageren. Toegepast op de Belgische federale constellatie, lijkt het onwaarschijnlijk dat dit zou betekenen dat Vlaanderen drie sectoren kan kiezen, de federale overheid ook drie en de Franstalige collega's insgelijks drie. De Europese gedragscode impliceert integendeel dat er, ook binnen België, tot een zekere mate van afstemming moet worden gekomen, dit weliswaar met respect voor elkaars bevoegdheden en elkaars activiteiten ter plaatse. Men moet daar in elk geval minstens het debat over durven aangaan, en overleg plegen, en gebruik maken van de expertise die men wederzijds op het terrein heeft. Bij wege van voorbeeld haalt de heer Evens aan dat DGOS in Mozambique een expert gezondheidszorg ter plaatse heeft, maar dat de federale overheid er ernstig over nadenkt om zich terug te trekken uit die sector. Die terugtrekking hoeft volgens de SARiV niet dramatisch te zijn of een breuk te betekenen, aangezien Vlaanderen die sector net heel sterk naar voor schuift. Een vlotte transitie is dus, mits overleg, zeker mogelijk. Het komt er met andere woorden op aan om door overleg en partnerschap de overdracht van de activiteit te realiseren met een minimum aan gevolgen voor de mensen op het terrein, om wie het uiteindelijk allemaal draait.

Met betrekking tot de opmerking van de heer Christian Verougstraete bevestigt de heer Freddy Evens dat de werkloosheid inderdaad een torenhoog probleem is. Naast die hoge werkloosheid is er tegelijk ook sprake van het uitvallen van arbeidskrachten ten gevolge van aids. Specifiek voor wat Zuid-Afrika betreft is er ook nog een enorm aanzuigeffect op de omliggende landen. Eventuele toekomstige tekorten aan arbeidskrachten, zullen zo allicht deels opgevangen kunnen worden via migratie vanuit de buurlanden. Dit leidt er dan echter weer toe dat de best opgeleide arbeidskrachten niet meer beschikbaar zijn in hun landen van origine. Het is dus eerder daar dat een toekomstige schaarste aan goed opgeleide arbeidskrachten zich het snelst zal laten voelen. Bij het aanpakken van de werkloosheidsproblematiek moeten we er ons dus van bewust zijn dat het een probleem is dat een grensoverschrijdende dimensie heeft en dat in wezen betrekking heeft op heel de regio van Zuidelijk Afrika.

De nadruk die het lid in zijn tussenkomst legde op het belang van economische ontwikkeling, is geheel terecht. Ook de SARiV ziet dit als een absolute noodzaak. De heer Evens verwijst dienaangaande naar een recent rapport van de Nederlandse Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), waarin heel duidelijk gesteld wordt dat er niet langer enkel op de 'zachte' sectoren moet worden ingezet. Die benadering werd eigenlijk al veel te lang gevolgd. Men moet nu ook duidelijk durven gaan voor economische ontwikkeling, via investeringen in infrastructuur en dergelijke meer. Met name daar kunnen we mee het verschil helpen maken, aangezien vele ontwikkelingslanden niet over voldoende middelen beschikken. De spreker wijst er daarbij op dat er op het vlak van economische ontwikkeling sowieso al projecten lopende zijn. Deze dienen volgens de SARiV dan ook gehandhaafd en, waar mogelijk, verder verbreed te worden. De integratie van een aantal van die elementen in het luik Ontwikkelingssamenwerking, kan ook de nodige dwarsverbanden tot stand brengen.

De historische banden en de taalverwantschap werden eveneens meegenomen, aangezien dit nuttige aanknopingspunten kunnen zijn. Het klopt overigens dat de grootste kolonie van Vlamingen buiten Europa, zich in Zuid-Afrika bevindt. Dat was ook een van de redenen waarom bij het opzetten van de gezamenlijke Vlaams-Nederlandse satellietzender BVN (het Beste van Vlaanderen en Nederland), deze – voor wat het uitzendgebied buiten

Europa betreft – in de eerste plaats gericht werd op Zuid-Afrika. Zo kon de Vlaamse kolonie aldaar bediend worden.

1.4. Antwoorden van de heer Jean Bossuyt

De heer *Jean Bossuyt* verklaart dat men op Europees niveau ook die richting begint uit te gaan. In een recent groenboek wordt gesteld dat die sociale sectoren veel meer moeten worden ondersteund, en dat men veel meer de groei, dat wil zeggen inclusieve groei, moet bevorderen in Zuid-Afrika. Ook in Europa gaat het dus reeds enigszins die richting uit.

Met betrekking tot de door de SARiV bepleite verbreding van de partnerrelatie, wijst de spreker erop dat zulks niet enkel een technische kwestie is, maar in essentie ook een politieke finaliteit heeft. Een van de basisredenen om tot een dergelijke verbreding te komen is gelegen in de betrachting om ontwikkelingssamenwerking een beetje uit het getto te halen. Ontwikkelingssamenwerking wordt nu nog al te vaak beschouwd als een soort veredeld hulpbudget waarmee men bepaalde dingen kan doen. In 2011 is dit echter niet meer het juiste verhaal. De ontwikkelingszaak is ook niet meer enkel een zaak van bureaucratie, van ngo's, van professionelen uit de sector. Het is een zaak van een breed palet aan actoren, zoals de private sector en de kenniseconomie. Om structurele problemen echt aan te pakken is dat ook wel nodig. De verbreding van de partnerrelatie houdt dus ook een verbreding van de actoren in.

Daarnaast is het ook een kwestie van belangen. Men hoeft zich heden ten dage niet langer te schamen om ontwikkelingssamenwerking ook openlijk te zien als een mix van solidariteit en eigenbelang. Het komt er dan wel op aan om die twee op een goede manier met elkaar te verzoenen. Ook op Europees niveau doet deze trend zich overigens voor. Men moet er natuurlijk wel voor zorgen dat de balans niet te ver door slaat. Maar op zich is er dus niets op tegen dat de Vlaamse belangen als partner, als handelspartner, als kenniseconomie, als regio, op een evenwichtige manier worden ingebracht in het geheel. De kansen daarop zijn groter als men de ontwikkelingssamenwerking verbreedt.

Een laatste reden om een breder partnerschap na te streven is van intern-politieke aard. Door die optie te lichten, maakt men ook meer kans om de in het Vlaamse regeerakkoord ingeschreven betrachting waar te maken van een nauwere integratie van de verschillende internationale luiken van het Vlaamse beleid. De SARiV pleit daar al lang voor, maar is er zich zeer wel van bewust dat dit geen gemakkelijke opgave is. Met een verbreding van het partnerschap zou dit makkelijker moeten worden, aangezien men dan in structureel opzicht het spiegelbeeld heeft van datgene dat men probeert te doen met respectievelijk internationaal Vlaanderen, internationale economie, internationale ontwikkelingszaken en dergelijke meer. Ook in dat opzicht ligt hier dus een politieke kans.

Het stemt de heer Bossuyt ook tevreden dat de commissieleden het eens lijken te zijn met de in het Quo Vadis-advies vervatte richtinggevende principes, zijnde: meerwaarde, concentratie en sub-nationale positionering van Vlaanderen. Daar is trouwens ook heel wat denkwerk aan vooraf gegaan. De spreker verwijst dienaangaande naar een door de SARiV georganiseerd eendaags expertenseminarie ('10 jaar Vlaamse ministers van Ontwikkelingssamenwerking: quo vadis?' – 9 september 2009), waar verschillende actoren uit de sector de mening ventileerden dat de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking al bij al toch vrij 'amorf' was. Hoewel Vlaanderen financieel bijdraagt aan de multilaterale sector en een heel aantal verschillende zaken doet, blijft het vooralsnog zoeken naar een eigen Vlaamse specificiteit en eigen Vlaams imago. Vanuit die vaststelling is men uitgekomen op de noodzaak tot sub-nationale positionering.

De spreker erkent daarbij dat evaluaties inderdaad hebben aangetoond dat het niet altijd evident is om met het corresponderende niveau te werken in Zuid-Afrika of Mozambique. De capaciteiten zijn daar inderdaad vaak beperkt. Daartegenover staat echter het

onmiskembare belang van de lokale ontwikkeling binnen de moderne ontwikkelingssamenwerking. Als men werkende sociale voorzieningen wil uitbouwen, mag men zich niet tot de hoofdsteden beperken. Decentralisatie is dus wel degelijk noodzakelijk en behelst een fundamentele transformatie, die zowat alle landen trouwens ook doorvoeren. Dat een en ander nog vele jaren erg moeilijk zal zijn, dat er corruptie zal zijn en dat het nog een tijd zal duren vooraleer er op dat niveau voldoende capaciteit is, is een uitdaging voor de moderne ontwikkelingssamenwerking en maakt ook integraal deel uit van het ontwikkelingsproces. Het komt er dus op aan om bewust te opteren voor de – moeilijke maar boeiende – keuze om te gaan voor een langetermijnversterking van het subnationale niveau, dat vooralsnog zeer zwak is. Het moge duidelijk zijn dat daar zeker opportuniteiten liggen om een reële meerwaarde te creëren via de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Met zijn heel specifieke kennis kan Vlaanderen het subnationale niveau terdege versterken.

De conclusie die men uit de evaluaties in kwestie moet trekken bestaat er dus zeker niet in dat men dan maar beter niet meer met dat subnationale niveau zou werken. Wel integendeel. De conclusie moet zijn dat men gewoon te vlug is gegaan. Men heeft te weinig aan capaciteitsanalyse gedaan en is te vlug met projecten begonnen. Dat er problemen opduiken bij de uitvoering hoeft dan niet te verbazen. Er moet dus vooraf beter worden nagegaan wat we daar precies kunnen doen, welke problemen er kunnen opduiken en welke kennis we daar dan zelf moeten inbrengen. De uitdaging voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking bestaat er dus in om voorbij de projecten te gaan en veel meer te kijken naar de stand van het lokale bestuur in Zuid-Afrika. Men moet die zaak ook niet statisch bekijken, maar een projectie maken van hoe deze kan evolueren over een periode van tien, vijftien en zelfs twintig jaar. Dan zit men natuurlijk in een heel ander verhaal. Het gaat dan niet meer enkel om een project, maar om een project binnen een ruimer transformatieproces. Enkel als Vlaanderen bereid is daarop in te zetten, is het ook effectief de moeite dat het daar actief blijft. Zulks impliceert dan natuurlijk ook een versterking van de capaciteitsanalyses en een doorgezette professionalisering. Daar raken we dan aan het, eveneens tamelijk netelige, vraagstuk van de institutionele capaciteit. Verder doen zoals het nu gaat is echter hoe dan ook geen reële optie. Men zet zo immers te weinig zoden aan de dijk.

Met betrekking tot de kwestie van het risicobeheer wijst de spreker erop dat dit insgelijks een trend is binnen de internationale samenwerking. De reden daarvoor ligt voor de hand: Europa zit financieel aan zijn limieten, waardoor nogal wat lidstaten hun budgetten (moeten) reduceren. Hoewel er op internationale fora nog steeds beloftes gedaan worden over het verhogen van de hulpbudgetten, zien we dat het in de realiteit de andere richting uitgaat. Tussen die twee gegevens bouwt zich ondertussen een enorm spanningsveld op, dat men deels probeert te reduceren via een verbetering van het risicobeheer. Er zijn verschillende technieken om aan risicobeheer te doen, maar het spreekt voor zich dat zulks het meest efficiënt kan gebeuren in Europees verband.

Het moge duidelijk zijn dat de zoektocht naar nieuwe bronnen voor de financiering van de ontwikkelingssamenwerking begonnen is. We zitten volop in het debat over de vraag hoe we voorbij de hulpbudgetten kunnen gaan en andere bronnen, ook uit de private sector, kunnen aanboren om fundamentele ontwikkelingsprocessen – en zeker globale agenda's – te financieren. De vraag wie, bijvoorbeeld, de factuur van de klimaatverandering zal betalen, is dermate ruim dat ze enkel zinvol in Europees verband beantwoord kan worden.

Een laatste punt waarop de heer Jean Bossuyt wil ingaan betreft de kwestie van de budgetsteun. Ook daar is er een heel interessante evolutie aan de gang. De evolutie van projectsteun naar budgetsteun heeft op zich reeds heel wat discussie met zich gebracht. Maar ondertussen wordt budgetsteun wel erkend als dé manier om aan ontwikkelingssamenwerking te doen. Het evidente voordeel is dat je daarmee reëel onderbouwd nationaal beleid en nationaal gedragen processen steunt. Het evidente risico is de keerzijde van diezelfde medaille: er wordt rechtstreeks geld in een vreemde staatskas, in een vreemd staatssys-

teem, gestopt. Als er dan geen duidelijk financieel bestel is, of als er manifest sprake is van corruptie, zit men natuurlijk in de problemen. Vandaar ook dat er in Europa – terecht – een debat loopt over de toekomst van het systeem van budgetsteun. De uitkomst van dit debat lijkt te zijn dat men dit systeem zal verder zetten en versterken, maar dan mits toevoeging van veel meer verstandige controles. Met dergelijke verstandige controles wordt dan vooral bedoeld dat de lokale actoren zelf meer moeten gaan controleren. Veeleer dan de zaak louter te behandelen als een internationale financiële transactie, kan er op die manier voor gezorgd worden dat de maatschappij, met alle diverse actoren die dat concept inhoudt (parlementen bijvoorbeeld), betrokken wordt bij al dat geld dat binnenstroomt in de staatskas. Veeleer dan de budgetsteun op te geven, moet men het systeem verdiepen. Het alternatief, een terugkeer naar de loutere projectsteun, is immers ondenkbaar. In het kader van de duurzame ontwikkeling ware deze regressie zelfs zonder meer een ramp. Deze hele discussie is vanzelfsprekend ook erg relevant voor Vlaanderen, dat insgelijks moet nagaan hoe zijn budgetsteun verfijnd kan worden om meer impact te sorteren, zonder het instrument als dusdanig te laten vallen. Door meer ‘accountability’ na te streven, worden ook de democratie en het goed bestuur versterkt. Dat is een interessante evolutie, die ook kansen biedt op het niveau en in de sectoren waar Vlaanderen in eerste instantie op moet werken. Ook in de toekomstige Strategienota Zuid-Afrika moet men hier oog voor hebben.

2. Tweede vraag- en antwoordronde

2.1. *Tussenkomst van de heer Marc Hendrickx*

De heer *Marc Hendrickx* spreekt zijn waardering uit voor de door de sprekers verschaftte toelichting en voor de twee door het SARiV-team opgestelde nota's. Die nota's maken duidelijk dat het over twee landen gaat waartussen grote verschillen bestaan. Zuid-Afrika is heel wat minder hulpafhankelijk en behoort ondertussen zelfs tot de G20. Op informele basis neemt het overigens ook al deel aan het BRIC-overleg. Mozambique, daarentegen, heeft het heel wat moeilijker. Met name het feit dat een corrupte elite zichzelf blijft verrijken ten koste van de ontwikkeling van het land, baart zorgen en noopt tot voorzichtigheid. Daarnaast zijn er ook overeenkomsten tussen de twee landen. De door Vlaanderen ingezette budgetten zijn ongeveer gelijk: respectievelijk 5 en 4,5 miljoen euro per jaar. Hetgeen van ons het 16de donorland in Zuid-Afrika en het 20ste donorland in Mozambique maakt. Dit gegeven werd in de nota's weliswaar enigszins minimalistisch geduid, maar gelukkig heeft de heer Evens een en ander in zijn tussenkomst toch in het juiste perspectief geplaatst. Dat Vlaanderen als kleine regio toch de 16de, respectievelijk 20ste donor kan zijn in dergelijke landen, is immers wel degelijk een indrukwekkende prestatie.

Dit belet overigens niet dat we de nodige kritische zin aan de dag moeten blijven leggen. Zo heeft ook de heer Hendrickx tot zijn ontzetting gelezen dat in maar liefst tweederde van de gevallen de programma's van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking niet volgens plan verlopen. Deze vaststelling werd door de sprekers overigens reeds mee ingeroepen om te pleiten voor een beter risicobeheer. Als principe is dit ongetwijfeld lovenswaardig, maar hoe kan men zulks in de praktijk realiseren zonder de lokale partners voor het hoofd te stoten? Daarenboven lijkt een en ander maar moeilijk te sporen met de in de Verklaring van Parijs (2009) vastgelegde principes. Dat er in een land als Zuid-Afrika – dat toch als meer ontwikkeld wordt beschouwd – al zo weinig verantwoording wordt afgelegd over de projecten en hun uitvoering, is bepaald een teken aan de wand. Het zal zeker zaak zijn om hiervoor oog te blijven hebben.

Daarnaast heeft de heer Hendrickx ook nog een vraag over het, zowel door de heer Evens als de heer Bossuyt reeds kort even aangehaalde, overleg met de federale overheid. Het komt hem daarbij voor dat men een en ander toch wat eenzijdig lijkt te bekijken, waardoor men enigszins naast de kwestie zit. Met name kan hij zich niet van de stellige indruk ontdoen dat het probleem vooral bij de federale overheid ligt, die nog steeds niet bereid

lijkt te zijn om Vlaanderen en het werk en de energie dat het in de ontwikkelingssamenwerking steekt te erkennen. Wel integendeel, de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking wordt nagenoeg totaal veronachtzaamd door het federale niveau. Waar dus in de nota's gesteld wordt dat zowel in Zuid-Afrika als Mozambique beter zou moeten worden samengewerkt met het oog op meer concentratie en specialisatie, moet men volledigheidshalve ook durven toegeven dat zulks natuurlijk wel een van beide kanten komende bereidheid tot samenwerken vergt, die er momenteel niet is bij de federale overheid. De aanbeveling om in samenspraak met andere partners in bijzondere niches actief te blijven, vergt dus ook enige tegemoetkomendheid van die andere partners. Kan daarover iets meer gezegd worden?

Een derde vraag van de heer Marc Hendrickx betreft de aanbeveling om vooral uitdagingen op middellange termijn aan te gaan. Zulks past ongetwijfeld in de algemene optie om de ontwikkelingssamenwerking te verbreden. Maar het lid had wel graag vernomen wat men daar meer in concreto onder moet verstaan.

2.2. *Tussenkomst van de heer Frank Creyelman*

De heer *Frank Creyelman* wenst slechts één heel specifiek punt naar voor te brengen. Na afloop van het apartheidsregime is in Zuid-Afrika een beleid van positieve discriminatie ingevoerd. Men noemt dit tegenwoordig de 'regstellende aksie'. Ondertussen lijkt de tijd echter gekomen om de Zuid-Afrikaanse overheid er op te wijzen dat er ook nog blanke Zuid-Afrikaners bestaan, die het momenteel ook niet bepaald gemakkelijk hebben. Kunnen we daar van hieruit niet eens op wijzen en kan de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking niet op een min of meer coherente manier mee worden afgestemd op die groep, zonder daarbij de Zuid-Afrikaanse overheid voor het hoofd te stoten of onze belangen in Zuid-Afrika in het gedrang te brengen? Het zou toch mogelijk moeten zijn om er vanuit Vlaanderen voor te pleiten om, los van de huidskleur, toch de nodige aandacht te hebben voor de knowhow van een belangrijke groep in het land, die momenteel eigenlijk niet gehoord wordt. Ziet men daar mogelijkheden toe binnen de huidige Vlaamse ontwikkelingssamenwerking?

2.3. *Antwoorden van de heer Freddy Evens*

De heer *Freddy Evens* bevestigt dat, zoals de heer Hendrickx reeds aangaf, Vlaanderen zich zeker niet moet schamen voor zijn inspanningen inzake ontwikkelingssamenwerking. Als relatief kleine donor moet het echter wel zeer goed nadenken over waarvoor en over de manier waarop we onze middelen gebruiken. Die reflectie heeft er mee toe geleid dat de Vlaamse overheid al van in het begin geopteerd heeft voor de uitbouw van een eigen Vlaamse vertegenwoordiging in Zuid-Afrika. Het feit dat we, via het VAIS, eigen mensen op het terrein hebben voor de opvolging van de projecten, wordt door de Zuid-Afrikanen zeer gewaardeerd. Die laatste gewagen zelf vaak van de 'Flemish embassy' als ze het over de Vlaamse vertegenwoordiging hebben. In die zin mogen de Vlaamse inspanningen dus zeer zeker gezien worden. We moeten ons absoluut niet wegstoppen.

Dit belet overigens niet dat er wel degelijk een probleem is met de uitvoering van de projecten. Vandaar ook dat de SARiV nadrukkelijk gewezen heeft op de nood om te investeren in capaciteitsopbouw en expertise. Zulks betekent overigens niet dat de Strategische Adviesraad ervoor pleit om het ambtelijk personeelskader substantieel uit te breiden. De Adviesraad is realistisch genoeg om te weten dat dit geen haalbare piste is. In eerste instantie zou men derhalve eens moeten nagaan of het probleem niet kan worden opgelost via een aantal 'verschuivingen'. Maar in globo zal Vlaanderen uiteindelijk – gelet op de inspanningen die we daar doen, gelet op de noden die er zijn en rekening houdend met de engagementen die we hebben opgenomen ten aanzien van de partners – toch ooit wel de nodige consequenties moeten trekken. Dat is geen gemakkelijke discussie geweest binnen de SARiV, maar finaal heeft men, indachtig de stelling 'put your money where your

mouth is' toch gemeend dat er verder geïnvesteerd zal moeten worden in capaciteitsopbouw en in het versterken van onze aanwezigheid ter plaatse. Vooralsnog zijn de lokale actoren immers niet in staat om de hele last te dragen.

Daarenboven moet men er ook terdege rekening mee houden dat Zuid-Afrika (in tegenstelling tot Mozambique) totaal niet donorafhankelijk is, waardoor men het ook niet zomaar de wet kan voorschrijven. De Zuid-Afrikanen bepalen daardoor geheel zelf waar en waarvoor ze (hun) middelen inzetten. In dat perspectief is het dan ook zaak om de relatie niet te benaderen als een gezagsrelatie, maar een en ander veeleer te zien als het begeleiden en helpen meegroeien van die lokale administraties om tot goed projectbeheer en, meer algemeen, tot goed bestuur te komen. Dat proces start al met goede projectidentificaties, het uitwerken van goede offertes en het voorzien in een heel begeleidingsproces. Mee doordat we reeds ter plekke aanwezig zijn, heeft Vlaanderen op dat vlak zeker een en ander te bieden. Dat we in het verleden, met vallen en opstaan, een hele leercurve hebben moeten doormaken, betekent dus zeker niet dat we de handdoek maar in de ring moeten gooien. Met het leergeld dat we ondertussen betaald hebben, is het integendeel zaak om op dat vlak net extra te gaan investeren.

De heer Freddy Evens gaat daarna in op de kwestie van het overleg, met name dan het overleg met de federale overheid. Hij wijst er daarbij op dat de SARiV een en ander op een tamelijk voorzichtige manier geformuleerd heeft. De Raad heeft immers steeds in het achterhoofd gehouden dat er binnen het federale bestel eigenlijk al een afspraak bestaat om grote delen van de ontwikkelingssamenwerking te regionaliseren. Dat men aan deze afspraak vooralsnog geen uitvoering gegeven heeft, kan de Raad ook maar vaststellen. Anderzijds is het wel zo dat elk niveau ondertussen in het Zuiden actief is en dat de mensen in de betrokken landen eigenlijk geen boodschap hebben aan dat niet-ingeloste interne afsprakengegeven. Daarom is het zaak om ondertussen binnen België, op een volwassen manier, tot afspraken te komen over wie wat doet op het terrein. Deze afspraken zijn a fortiori noodzakelijk omdat iedereen – zowel de federale (DGOS) als de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking – daar met een beperkte mankracht moet werken. Vandaar overigens ook de optie om ons in te schrijven in grotere gehelen en om ook gezamenlijk een aantal dingen te doen. Zulks vanzelfsprekend wel met respect voor ieders inzet, ieders positie, ieders keuze. De Adviesraad is ervan overtuigd dat er op dit vlak zeker nog stappen vooruit gezet kunnen worden, maar wil zich niet mengen in de manier waarop een en ander zou moeten gebeuren.

De spreker gaat tenslotte ook nog even in op de problematiek van de blanke Zuid-Afrikanen, die het inderdaad niet altijd onder de markt hebben. Zijns inziens is Vlaanderen ondertussen toch al wat van zijn initiële koudwatervrees afgestapt. In de periode waarin de relaties met Zuid-Afrika pas werden opgestart – het gaat dan over de jaren '93-'94, toen Vlaanderen net de noodzakelijke bevoegdheden gekregen had – heeft de Vlaamse overheid heel duidelijk de optie genomen dat er eerst een democratische omslag moest zijn vooraleer er effectief relaties met het land konden worden opgebouwd. Van zodra zulks het geval was heeft toenmalig minister-president Van den Brande daar volop op ingezet. Hij is in dat verband verschillende keren naar Zuid-Afrika gegaan. We hebben ons toen wel ingeschreven in de keuzes van de Zuid-Afrikaanse overheid en zijn ook meegegaan in de beweging voor 'black empowerment'. Die omslag was noodzakelijk om groepen die decennialang misdeeld waren terug voor een stuk nieuwe kansen te geven. Op dat ogenblik de nadruk leggen op de banden met de blanke bevolking was dus gewoon geen optie en zou tot een moeilijke en waarschijnlijk zelfs conflictueuze situatie geleid hebben. Met de jaren is die kwestie echter een heel stuk minder gevoelig komen te liggen. Het beste voorbeeld daarvan is de hele thematiek rond het Afrikaans. Vanuit de Vlaamse overheid heeft men gedurende lange tijd de idee om samen te werken rond taalverwantschap op een afstand gehouden. Ook dit was ingegeven door de wens om zich op geen enkele manier te identificeren met het oude regime. Die terughoudendheid heeft men ondertussen volledig laten varen. Wanneer er bijvoorbeeld bijeenkomsten zijn hier in het internationaal

literatuurhuis Passa Porta in Brussel, dan is dat op de eerste plaats omwille van de taalverwantschap tussen het Nederlands en het Afrikaans. Het probleem van associatie met het apartheidsregime is zo totaal op de achtergrond geraakt. Zulks moet ondertussen redelijkerwijze ook mogelijk zijn op andere domeinen en in andere programma's. Wanneer Vlaanderen wil inzetten op de problematiek van de werkgelegenheid wordt er ook geen onderscheid gemaakt naargelang de betrokkenen blank of zwart zijn. Uiteindelijk zijn het werkgelegenheidsprojecten, waarbij we ons zelfs inschrijven in de projecten van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO). Al die projecten passen op hun beurt overigens in het globale programma van de Zuid-Afrikaanse overheid om de werkloosheid in het algemeen aan te pakken. Het komt er met andere woorden op aan om op een volwassen manier met een en ander om te gaan.

2.4. *Antwoorden van de heer Jean Bossuyt*

Terugkomend op het punt van de verhouding tussen de subnationale overheden en de federale overheid geeft de heer *Jean Bossuyt* nog mee dat de SARiV zich al bij al nog zeer gematigd opstelt. Dit heeft mee te maken met het feit dat de Strategische Adviesraad zich zeer bewust is van het feit dat het hier om een structureel probleem gaat, waardoor het geen gemakkelijk debat is. Precies omdat de subnationale overheid – en dat is een algemeen probleem in Europa – nog te weinig haar eigen meerwaarde heeft gedefinieerd, wordt ze vaak als een soort indringer, en zeker als een concurrent, gezien door de centrale overheid. Zoals gezegd, is dat niet enkel het geval in de Belgische context. Men ziet een enorme opkomst van die subnationale overheden, wat nogal wat mensen erg zenuwachtig maakt, niet in het minst in de ontwikkelingslanden. Die overheden zien er immers een zoveelste donor, met eigen prioriteiten en eigen eisen, bijkomen. In de mate dat niet tijdig is uitgeklaard wie precies wat doet en hoe men tot een optimale complementariteit komt, vertaalt een en ander zich bijna altijd in spanningen op operationeel niveau. Daarom werd er in het Quo Vadis-advies voor gepleit om die zaken eens open op tafel te leggen en uit te klaren op basis van wederzijdse beleidssterktes en comparatieve voordelen. Zulks is des te meer relevant nu de ontwikkelingsstrategie van de toekomst op de tekentafel ligt. Hoe sneller en beter dit uitgeklaard wordt, hoe meer men de subnationale overheden ook echt ernstig zal nemen. Nu is de spanning tussen de twee niveaus nefast voor de werking op het terrein.

Ook de vraag waarom tweederde van de programma's niet op tijd, niet volgens plan of niet volgens schema verloopt, is zeer pertinent. Het is in elk geval een vrij fundamenteel gegeven dat er zich in tweederde van de gevallen problemen stellen. Volgens de SARiV heeft dit vooral te maken met het type van ontwikkelingssamenwerking waaraan men doet. Het vermoeden is gerechtvaardigd dat we hier gewoon geconfronteerd worden met de limieten van de projectaanpak. De geschiedenis van vijftig jaar ontwikkelingssamenwerking toont behoorlijk duidelijk aan dat de vraag wiens eigendom een project is, geen louter academische kwestie is. Zonder echt 'ownership' is de reële betrokkenheid bij een project behoorlijk gering. Mee daarom stelt men in de moderne ontwikkelingssamenwerking dat men moet afstappen van de projectmatige aanpak, ten gunste van steun aan sectorbeleid. Dergelijk sectorbeleid wordt immers gesteund door de regering van het ontvangende land en laat ook toe om op een ruimere manier met de andere donoren na te gaan wat er kan en moet gebeuren. Op dat niveau kan men veel beter zien waar de eventuele capaciteitsproblemen zich stellen, waarom een sector niet van de grond komt of zelfs achteruit gaat. Het is overigens een prettige vaststelling dat Vlaanderen al bezig is met de overgang van een projectaanpak naar een meer fundamentele politieke aanpak, dat wil zeggen een sectoraanpak met politieke dialoog, waar de problemen besproken en doorgesproken kunnen worden. Men mag hier natuurlijk ook geen wonderen van verwachten. Er zullen zich nog steeds problemen stellen, maar deze zullen nu in een ruimer (niet-projectgebonden) kader kunnen worden aangepakt.

Hetzelfde geldt ook voor het probleem van de technische capaciteit. In het verleden heeft men geprobeerd dat probleem op te lossen door daar van buiten uit een multitude aan experts op te zetten. In de praktijk bleek dat echter vaak een recept voor slecht beleid. De juiste aanpak bestaat erin om de lokale capaciteit te mobiliseren. Dat duurt weliswaar wat langer, maar het is de enige manier om op een echt fundamentele manier aan ontwikkelingssamenwerking te doen.

De heer Jean Bossuyt gaat daarna in op de vraag naar de plaats die de mensenrechten moeten krijgen in het ontwikkelingsbeleid. Mee naar aanleiding van de gebeurtenissen in Noord-Afrika is die discussie brandend actueel. Zo is bijvoorbeeld de Europese Commissie momenteel met grote bezorgdheid aan het nagaan wat ze al die jaren gedaan heeft in die regio. In fine lijkt een en ander erop neer te komen dat we, in naam van de stabiliteit, jarenlang dictaturen gesteund hebben. Het mooie Europese mensenrechtendiscours – dat overigens mee is opgenomen in het Verdrag van Lissabon – lijken we gemakshalve opzij geschoven te hebben. Zulks is, omwille van allerlei belangen, overigens ook in andere landen gebeurd. Hoewel Europa zich al lang voorstaat op het belang dat het hecht aan de mensenrechten in de internationale betrekkingen, zit men toch acuut met de vraag wat nu precies de reële plaats moet zijn van de mensenrechten in ons internationaal beleid in het algemeen en in onze ontwikkelingssamenwerking in het bijzonder. De vraag ontleent mee haar belang aan het feit dat we de facto een internationale normenstructuur aan het uitbouwen zijn ten aanzien van en met de ontwikkelingslanden. In het Quo Vadis-advies werd dienaangaande reeds gepleit voor een zeer subtiële, maar volwaardige en volwassen integratie van de mensenrechten, in hun integraliteit, in een modern internationaal samenwerkingsbeleid. Dat zal zeker geen gemakkelijke klus zijn, maar men kan al voor een gedeelte voortbouwen op een aantal goede praktijken die hier en daar al lopen. Daarbij kan dan in concreto gedacht worden aan de principes van non-discriminatie, gendergelijkheid en dergelijke meer, die nu reeds integraal deel uitmaken van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Ook hier dringt een volwassen debat zich dus op.

3. Derde vraag- en antwoordronde

3.1. *Aanvullende tussenkomst van mevrouw Sabine Poleyn*

Inpikkend op de discussie aangaande de potentiële samenwerkingsmogelijkheden rond de taalverwantschap tussen het Nederlands en het Afrikaans geeft mevrouw *Sabine Poleyn* – die lid is van de Interparlementaire Commissie (IPC) van de Nederlandse Taalunie (NTU) – nog mee dat er vanuit Zuid-Afrika inderdaad een vraag is gekomen om het Afrikaans als taal te ondersteunen. Deze kwestie wordt binnen de IPC momenteel dan ook onderzocht.

Daarnaast heeft het lid begrepen dat er door de SARiV gepleit wordt voor het versterken van de decentrale overheidsniveaus en het gelijktijdig ondersteunen van het ownership-principe. Die samenhang – die gevat kan worden onder de term subsidiariteit – lijkt een voor de hand liggend iets te zijn. In het verlengde daarvan wijst ze erop dat in Vlaanderen sinds enige tijd het instrument van de gemeentelijke convenanten bestaat. Dat instrument is mee gebaseerd op de overtuiging dat hierdoor partnerschappen kunnen worden opgezet die heel dicht bij de mensen staan, waardoor er ook een veel grotere verbondenheid tot stand gebracht kan worden. Anderzijds kan natuurlijk ook niet ontkend worden dat dit niet bepaald de meest kostefficiënte vorm van ontwikkelingssamenwerking is. Wat is de houding van de SARiV dienaangaande? Moeten we daarmee doorgaan en de zaak misschien zelfs nog uitbreiden naar andere niveaus? Want prima facie is dit toch wel degelijk iets dat de lokale besturen versterkt.

Tweedens constateert mevrouw Poleyn dat op grond van het – in het kaderdecreet Ontwikkelingssamenwerking vastgelegde – principe van de geografische concentratie, er steeds geprobeerd wordt om de vanuit verschillende beleidsdomeinen opborrelende initiatieven

te oriënteren richting Zuidelijk Afrika. Idem overigens met de daarnet reeds aangehaalde convenanten. Als een gemeente wil instappen in dat systeem en daarvoor een partner zoekt in het Zuiden, wordt steeds (maar weliswaar op niet-dwingende wijze) gesuggered om richting Zuid-Afrika te kijken. Ook Ex-Change (het Vlaamse uitzendplatform voor experten) werd, op basis van de steun die het ontvangt van de Vlaamse overheid, gestimuleerd om meer in Zuid-Afrika te gaan werken. Er zijn, met andere woorden, heel wat Vlaamse actoren actief in Zuid-Afrika en bij uitbreiding in Zuidelijk Afrika. Mee op grond van die vaststelling had het lid, naar aanleiding van de bespreking van de beleidsnota 2009-2014, aan de minister-president voorgesteld om al die actoren eens samen te brengen, kwestie van hen toe te laten desgevallend hun activiteiten en hun netwerken beter op elkaar af te stemmen, hetgeen finaal zou moeten resulteren in een grotere efficiëntie (onder andere door het vermijden van dubbel werk). In wezen zou dit neerkomen op een zachte vorm van coördinatie, doordat men van overheidswege de onderlinge toenadering tussen de actoren faciliteert. Hoewel de SARiV deze piste ongetwijfeld genegen zal zijn, is het het lid niet geheel duidelijk of hier dan ook het pleidooi van de adviesraad speelt om het overleg meer op Belgisch niveau te organiseren. In casu is het immers wel degelijk Vlaanderen dat de leidende actor is in Zuid-Afrika. Moet Vlaanderen hier dan niet de 'lead' nemen, als belangrijkste 'Belgische' actor?

Ten slotte oppert mevrouw Sabine Poleyn ook nog enkele bedenkingen bij de nadruk die de heer Bossuyt in zijn tussenkomst gelegd heeft op het inspelen op de harde sectoren, op het economische gegeven. Persoonlijk heeft ze daar toch wel wat bedenkingen bij. Enerzijds heeft ze uit ervaring geleerd dat het al bij al zeer moeilijk is om als Vlaanderen echt te wegen op het Europese handelsbeleid. Vaak is het zelfs al moeilijk om binnen België tot een eenduidige positie te komen, laat staan om invloed uit te oefenen in Europa. Zulks is inherent aan het feit dat we hier te maken hebben met een 'getrapt systeem', waarbij Vlaanderen eerst binnen België de nodige invloed moet zien uit te oefenen, om desgevallend daarna België stelling te laten nemen in de Europese gremia. Anderzijds wordt Zuid-Afrika onbetwistbaar een steeds sterkere actor binnen het wereldhandelsgebeuren, waardoor ook zijn politiek gewicht gestaag toeneemt. In het SARiV-advies wordt dan ook aangeraden om Zuid-Afrika meer te benaderen en te erkennen als partner in de wereldhandel en als politieke 'power broker'. Ook de heer Evens is daar al even op ingegaan tijdens zijn uiteenzetting. Tevens werd er gewag gemaakt van de mogelijkheid om een trilaterale samenwerking op te zetten. In het licht van de genoemde problemen had het lid graag vernomen hoe men zulks concreet ziet en of er daar desgevallend al voorbeelden van zijn. Een en ander lijkt haar alleszins niet evident, temeer daar Vlaanderen vis-à-vis Zuid-Afrika toch maar een van de vele donoren is. Concrete suggesties zouden dan ook welkom zijn.

3.2. *Aanvullende tussenkomst van de heer Christian Verougstraete*

Aansluitend op dat laatste, attendeert de heer *Christian Verougstraete* de sprekers nogmaals op de sterke Vlaamse aanwezigheid in Zuid-Afrika, zoals die onder andere blijkt uit de diverse afdelingen die Vlamingen in de Wereld (VIW) daar heeft. Deze groep van Vlaamse expats heeft ook duidelijk een groot economisch potentieel, hetgeen eveneens een aanknopingspunt kan zijn.

3.3. *Aanvullende tussenkomst van de heer Marc Hendrickx*

De heer *Marc Hendrickx* verheugt zich over de opstelling van de SARiV ten aanzien van de incorporatie van de mensenrechtenthematiek in de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. De universele periodieke evaluatie (UPR) ten aanzien van de VN-Mensenrechtenraad, die elk land bij tijd en wijle moet doormaken, kan voor Vlaanderen een goed aanknopingspunt vormen om die kwestie nader op te volgen en zijn betrokkenheid te tonen.

3.4. *Antwoorden van de heer Freddy Evens*

De heer *Freddy Evens* wenst eerst en vooral nog even terug te komen op het principe van de concentratie en op de betrachting om de verschillende instanties die actief zijn in het veld eens samen te brengen. Zowel de Vlaamse als de federale overheid kunnen op dat vlak zeker een aantal dingen doen. Dat punt is overigens ook heel duidelijk als een algemeen gedragen vraag naar voor gekomen tijdens het door de SARiV georganiseerde seminarie rond ontwikkelingssamenwerking (cf. supra), dat het materiaal heeft opgeleverd voor het Quo Vadis-advies. Het VAIS heeft daar, onder leiding van mevrouw Anne van Autreve, eigenlijk al voor een heel deel op ingespeeld. Zo hebben ze recent bijvoorbeeld eens alle actoren van de ‘vierde pijler’ bijeengebracht in Antwerpen. Dat was een erg succesvolle bijeenkomst. Dergelijke laagdrempelige initiatieven laten toe om al die lokale en private initiatieven in kaart te brengen en ze ook op een zachte manier enigszins te kanaliseren. Een zeker wederzijds versterkend effect was insgelijks onmiskenbaar aanwezig. Men is overigens voor heel binnenkort ook iets soortgelijks van plan voor al de actoren die actief zijn in en rond Zuid-Afrika. In die zin kunnen we hier wel degelijk gewagen van een succesvolle uitloper van het ontwikkelingssamenwerkingsseminarie van de SARiV. Het spreekt dan ook voor zich dat de Strategische Adviesraad dit ten volle toejuicht.

Binnen de Strategische Adviesraad is er ook reeds een discussie geweest over de vraag of men effectief zover moet gaan om ook ten aanzien van het gemeentelijke convenantenbeleid de sectorale en geografische keuzes en prioriteiten van de Vlaamse overheid dwingend op te leggen. Zulks zou desgevallend kunnen door dit mee op te nemen als criterium in de aanvraagprocedure voor subsidies. De uitkomst van deze discussie was finaal dat de Raad zover niet wenste te gaan. Het valt overigens zeer te betwijfelen of de mensen op het terrein überhaupt een dergelijk dictaat zouden accepteren. Al bij al lijkt het aangewezen om niet al te sterk in te grijpen op het lokaal initiatief, kwestie van niet te tornen aan het draagvlak en de voluntaristische inzet van de vele individuen die daarin een belangrijke rol spelen. Door de zaken te bureaucratiseren en te kanaliseren binnen de kaders die de Vlaamse overheid heeft uitgetekend, dreigt men die inzet te fnuiken.

Voor wat dan de zogenaamde harde sectoren betreft, meent de heer Evens dat men zich niet moet blind staren op de – door Vlaanderen inderdaad wat moeilijk te beïnvloeden – Europese handelspolitiek, laat staan de handelsdiscussies binnen de Wereldhandelsorganisatie (WTO – World Trade Organization). Ook het feit dat het voor de Europese Unie tot op heden erg problematisch is gebleken om met Zuid-Afrika tot een regionaal handelsakkoord te komen (met name omdat Zuid-Afrika vele keren sterker is dan de andere landen uit de regio Zuidelijk Afrika), hoeft geen beletsel te zijn. Los van dat alles moet Vlaanderen zeker geen schrik hebben om op te komen voor het eigen economisch belang. Zuid-Afrika is immers hoe dan ook een belangrijke partner voor Vlaanderen. Dit onder andere omwille van de diamant en de trafiek en de samenwerking tussen de havens. Aandacht voor onze handelsbelangen (dat wil zeggen voor de harde sectoren) is dus een legitieme bekommernis, die gerust mee ingebracht mag worden in de discussies over toekomstige handelsakkoorden.

3.5. *Antwoorden van de heer Jean Bossuyt*

Met betrekking tot de al dan niet zinvolheid van gemeentelijke convenanten verklaart de heer *Jean Bossuyt* dat heel veel afhangt van de vraag wat men precies nastreeft of wat men wil bereiken. Als men in Zuid-Afrika, of in de regio Zuidelijk Afrika, wil meewerken aan het ondersteunen van decentrale overheden of, breder gesteld, aan decentralisatie als een structureel transformatieproces, dan zal een hele waaier aan instrumenten noodzakelijk zijn om dat moeilijke proces mee te begeleiden. Inzetten op decentralisatie betekent onder andere meewerken aan capacity-building en accountability bij lokale besturen, die men ondertussen ook zoveel mogelijk moet respecteren in hun rol. Momenteel zijn het

vooral ngo's die daar rond werken. Maar in dat kader kunnen ook de gemeentelijke convenanten een nuttig instrument zijn. Het spreekt daarbij voor zich dat deze convenanten de zaak op zich niet kunnen dragen, maar enkel een potentiële meerwaarde hebben – als aanvulling op de bilaterale samenwerking – binnen een ruimer kader en enkel in de mate dat ze meer behelzen dan geld en projecten. In de mate dat men zich in een gemeentelijk convenant beperkt tot een of twee projectjes, zet men evidentierwijze geen zoden aan de dijk. De meerwaarde van de gemeentelijke ontwikkelingssamenwerking is gelegen in kennisoverdracht inzake het runnen van een lokaal bestuur in het licht van de lokale Agenda 21. Zowel de Vlaamse administratie als de VVSG (Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten) zijn gewonnen voor een dergelijke moderne invulling van de gemeentelijke convenanten. In dat kader en binnen die voorwaarden kunnen de convenanten een zeer nuttig instrument zijn om tot mede-betrokkenheid van de Vlaamse gemeenten te komen in de domeinen waarop Vlaanderen actief is. Zo kunnen ze ten aanzien van het Vlaamse beleid een versterkende rol vervullen. Het is logischerwijze dan ook zaak om de betrokken Vlaamse gemeenten nadrukkelijk uit te nodigen om vooral actief te worden in de landen waar de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking reeds aanwezig is. Dat valt in elk geval te verkiezen boven een situatie waarin ze naar gelijk welk land gaan (vaak overigens een land waarvan ze de taal niet machtig zijn, met alle complicaties van dien). Dat men zoiets niet expressis verbis kan opleggen spreekt natuurlijk ook voor zich. De heer Bossuyt benadrukt dienaangaande nog dat een verstandige, moderne ontwikkelingssamenwerking gekenmerkt wordt door een veelheid aan actoren die op de lange termijn samenwerken rond een bepaald doel. In dat licht is het evident dat een modernisering van de gemeentelijke convenanten zich opdringt, in de zin dat men weg moet van de loutere hulpprojecten. Die zijn mogelijks wel goed voor de proximateit van de burger, maar geven ten gronde het verkeerde signaal. Een beetje hulp en wat projectjes zullen immers het verschil niet maken. De toekomst van de gemeentelijke convenanten blijft dus een belangrijk discussieonderwerp, waaromtrent er heel interessante nieuwe initiatieven zijn.

Voor wat de mensenrechtenproblematiek betreft, is de SARiV heel erg duidelijk. Reeds in het Quo Vadis-advies van 2009 stelde de Strategische Adviesraad dat mensenrechten niet iets zijn dat men – via diplomatie – in een getto kan behandelen. Het verdedigen van de mensenrechten en het beschermen van mensenrechtenverdedigers maakt daarentegen integraal deel uit van ontwikkeling. Het erkennen van het recht op water is nog iets anders dan het opzetten van projecten om water te leveren aan de mensen. Dat men meer en meer focust op rechten is ook een trend in de moderne ontwikkelingssamenwerking. Tot nog toe bleef men steken in een op behoeften gebaseerde 'assistentiële' samenwerking. Dat had op zich zijn verdiensten, maar deed in wezen tekort aan de ontvangers van de hulp. Al te vaak leek het er immers op dat men hen een gunst verleende, terwijl men eigenlijk slechts voldeed aan een elementair recht van de betrokkenen. Dat fundamentele besef dringt meer en meer door in de internationale samenwerking. Zo heeft de Europese Commissie vorig jaar een hele nieuwe strategie uitgewerkt waarin er niet langer sprake is van loutere 'food security' (met bijhorende steun) als wel van 'right to food'. De door de heer Hendrickx aangehaalde UPR is dus niet enkel belangrijk in de context van de politieke rechten, maar ook voor wat de sociaal-economische rechten betreft. In die zin is het ook een belangrijke component van een toekomstig – en soms al een huidig – modern ontwikkelingsbeleid. In die zin is het dus wel degelijk relevant dat Vlaanderen die UPR-oefening goed opvolgt. Dit niet in de zin dat men belerend en moraliserend moet gaan optreden naar de betrokken partnerlanden, maar wel in de zin dat men eventuele pijnpunten die uit die UPR naar voor komen in hun geheel moet integreren in de Vlaamse ontwikkelings-samenwerking. Als onderdeel van een modern ontwikkelingsbeleid zijn de mensenrechten dus niet meer weg te denken.

3.6. *Aanvullend antwoord van de heer Freddy Evens*

Voor wat de vraag over Vlamingen in de Wereld betreft, wijst de heer *Freddy Evens* erop dat zowel de Vlaamse Vertegenwoordiger als de Vlaamse Economische Vertegenwoordiger

in Zuid-Afrika intensief en actief samenwerken met de VIW-afdeling. Er wordt dus heel zeker ingespeeld op de Vlaamse aanwezigheid ter plekke en er heeft zich ook een hele wisselwerking ontwikkeld. Afstemming wordt dus wel degelijk nagestreefd. Een aantal jaren geleden is overigens ook een Vlaams-Zuid-Afrikaanse businessclub opgestart, met het oog op het samenbrengen van mensen. Ook hier zitten trouwens weer heel wat mensen van VIW in.

3.7. *Aanvullend antwoord van de heer Jean Bossuyt*

De heer *Jean Bossuyt* laat opmerken dat men vanuit Afrika in wezen eenzelfde betrachting nastreeft. Voor de Afrikaanse Unie is het mobiliseren van de Afrikaanse diaspora een absolute prioriteit. Men kan daar immers niet onder de conclusie uit dat heel veel kennis, middelen en potentieel zich in het buitenland bevinden. Voor Afrika komt het er nu op aan dat potentieel te mobiliseren. Men ziet dus wederzijds eenzelfde beweging.

Ter afsluiting van de gedachtewisseling spreekt de heer *Frank Creyelman*, voorzitter, zijn waardering uit voor de degelijke en interessante manier waarop de heren Evens en Bossuyt hier de denkoefeningen van de SARiV met betrekking tot Zuid-Afrika en Mozambique hebben toegelicht. Hij wenst hen namens de commissie dan ook uitdrukkelijk te bedanken voor de waardevolle inzichten die ze hebben willen delen met het parlement. Mogelijks zullen een aantal van hun aanbevelingen kunnen worden meegenomen bij toekomstige federale onderhandelingen.

Frank CREYELMAN,
voorzitter

Marc HENDRICKX,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

AU	Afrikaanse Unie
BNI	bruto nationaal inkomen
BRIC-landen	Brazilië, Rusland, India, China
BVN	het Beste van Vlaanderen en Nederland
Danida	Danish International Development Agency
DGOS	Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking
ECDPM	European Centre for Development Policy Management
EU	Europese Unie
IAO	Internationale Arbeidsorganisatie
IPC	Interparlementaire Commissie (van de Nederlandse Taalunie)
G20	Groep van 20 (d.w.z. 19 landen en de Europese Unie)
HDI	Human Development Index
hiv/aids	human immunodeficiency virus/acquired immunodeficiency virus
kmo's	kleine en middelgrote ondernemingen
ngo's	niet-gouvernementele organisaties
NTU	Nederlandse Taalunie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
SADC	Southern African Development Community
SARiV	Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen
UNICEF	United Nations International Children's (Emergency) Fund
UNIZO	Unie van Zelfstandige Ondernemers
UPR	Universal Periodic Review
VAIS	Vlaams Agentschap voor Internationale Samenwerking
Via	Vlaanderen in Actie
VIW	Vlamingen in de Wereld
VN	Verenigde Naties
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
WK	Wereldkampioenschap
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (Nederland)
WTO	World Trade Organization (Wereldhandelsorganisatie)